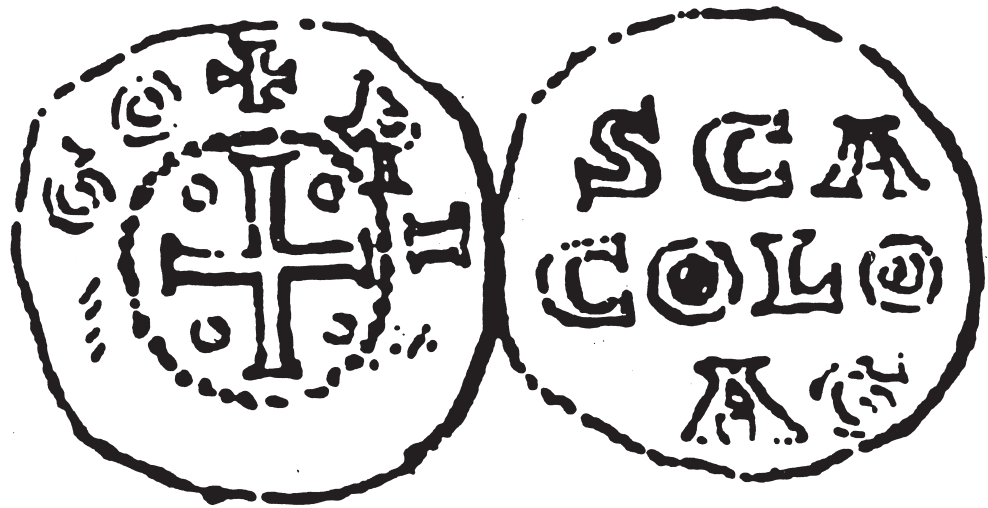
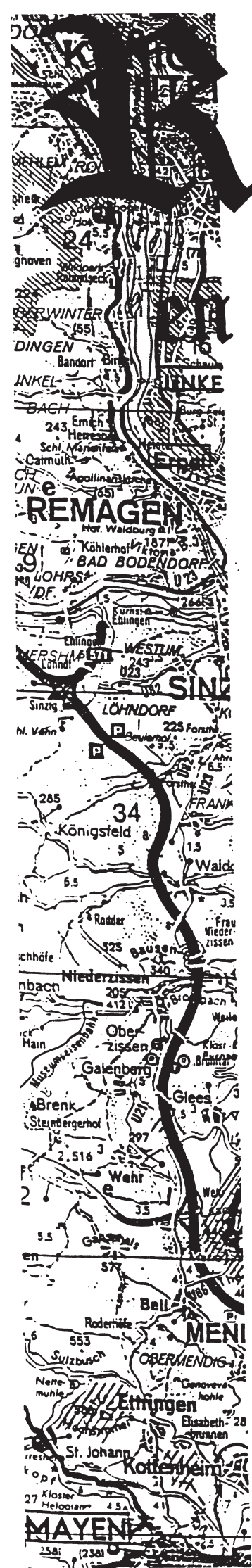

Remagen

kronologisk studie

Pär Lindström
B-uppsats Vt-95
Institutionen för arkeologi
Stockholms Universitet
Handledare: Christoph Kilger

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.3
2. Definitioner	s.3
3. Frågeställning	s.3
4. De svenska depåfynden	s.3
5. Material och metod	s.3
6. Forsknings historik	s. 4
7. Beskrivning av mynttyper från Remagen	s. 4
7.1. Dbg 428	s. 4
7.2. Dbg 429	s. 4
7.3. Dbg 430	s. 5
7.4. Dbg 431	s. 5
7.5. Dbg 1536	s. 5
8. Kronologi	s. 5
8.1. Dbg 430	s. 6
8.2. Dbg 431	s. 6
8.3. Dbg 1536	s. 7
8.4. Dbg 429	s. 7
8.5. Dbg 428	s. 8
9. Sammanfattning och tolkning	s. 8
10. Litteraturförteckning	s. 9

Appendix

1. Fyndlista	s. 10
2. Spridningstabell	s. 11
3. Kronologi	s.12

1. Inledning

Denna uppsats kommer att behandla de mynttyper som präglats i staden Remagen i Tyskland under sen vikingatid under 1000-talet. Fem olika typer kommer att beskrivas och kronologiseras.

2. Definitioner och förklaringar

I uppsatsen förekommer en del förkortningar och begrepp som nedan kommer att förklaras.

<i>Dbg nr</i>	Avser den (typ)beteckning varje mynt fått av den tyske numismatikern Hermann Dannenberg.
<i>Häv. nr</i>	Avser den (typ)beteckning varje mynt fått av den tyske numismatikern Dr. Walter Hävernich.
<i>Mynttyp</i>	Avser mynt som präglats med samma motiv.
<i>Myntherre</i>	Den person som präglat myntet.
<i>Sverige, Finland, Estland</i>	Avser dagens gränser.
<i>T.p.q.</i>	<i>Terminus post quem totalt</i> , yngsta myntet i en skatt, som anger när skatten som tidigast kan vara nedlagd i jorden.
<i>Bl.</i>	Blekinge
<i>Go.</i>	Gotland
<i>Sö.</i>	Södermanland
<i>Up.</i>	Uppland
<i>Ån.</i>	Ångermanland
<i>Öl.</i>	Öland

3. Frågeställning

Syftet med denna uppsats är att studera mynt som härstammar från Remagen men som alla är funna i vikingatida depåfynd och lösfynd. Remagen är en liten tysk ort som ligger längs med Rhendalen en bit söder om Bonn, i den del av Tyskland som kallas Köln området,

I denna uppsats skall jag endast analysera de mynttyper som man med viss säkerhet kan härleda till Remagen. Ordna dem i en relativ och absolut kronologi. Och även, i den mån det går, försöka fastställa vilken myntherre som lät prägla mynten, då detta för tillfället inte med säkerhet har fastställts.

Min frågor till materialet är alltså följande:

*När präglades de olika mynttyperna?

* Vilka var myntherrarna?

4. De svenska depåfynden

För att ta reda på vilka svenska depåfynd som innehåller Remagen mynt har jag använt mig av G. Hatz, *Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit*; Nordisk Numismatisk Årsskrift 1971-91, opublicerade fyndlistor och K. Jonssons datafil över fynd med tyska mynt.

5. Material och metod

Materialet som använts har bestått av sammanlagt 99 mynt som hittats i Sverige, 19 i Blekinge (i ett enda fynd), 6 på Öland, 65 på Gotland, 2 i Södermanland, 4 i Uppland och 3 i Ångermanland.

Alla dessa mynt har sorterats i en katalog, som visar t.p.q. fyndort, landskap etc. för att kunna bearbetas på ett mer lätthanterligt vis. En del mynt har varit av osäker härkomst och har därför inte använts.

De olika mynttyperna har även infogats i ett diagram vilken jämfört kvantiteten mynt och fyndplatser över tid, för att på så vis kunna kartlägga importen till Sverige.

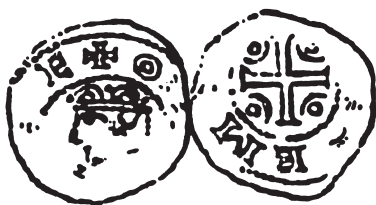
De svenska myntfyndens t.p.q. har även jämförts med slaviska, finska och estniska t.p.q. värden, för fynd med Remagenmynt, för att se om det rör sig om direkt eller indirekt import. Det vill säga om mynten kommit direkt ifrån Tyskland till Sverige eller om de gått via ett annat land. Dessa slaviska, finska och danska källor har dock inte varit alltför tillförlitliga (muntlig uppgift Christoph Kilger) och har därav tagits med viss reservation.

6. Forsknings historik

Forskningsläget beträffande Remagenmynten har än så länge i princip varit obefintlig. Någon riktigt säker kronologi har inte funnits, om man bortser från den mycket hypotetiska kronologi som Günther Albrecht redovisat. Enligt denna kronologi skall mynten ha präglats mellan ca år 1000 t.o.m år 1025, i följande ordning Dbg 428 - Dbg 429/430 - Dbg 431/1536.

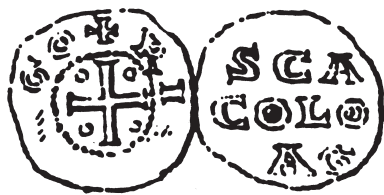
En annan numismatiker, Bernd Kluge, har dock placerat Dbg 430 och 431 under Heinrich III:s regeringstid. Kluge anser även att Heinrich kan ha låtit prägla mynten men sätter ett frågetecken för ärkebiskopen av Köln (Kluge s.99).

7. Beskrivning av mynttyper från Remagen

7.1. Dbg 428

Denna typ skall enligt Dannenberg ha präglats av Otto III, som regerade mellan 983 och 1002 (Dbg. s.178). Åtsidan visar ett huvud av en man i profil iförd bygelkrona. Enligt Dannenberg rör det sig om en kejsare, omgivet av en pärlkrans. Inskriften, som löper i en cirkel runt porträttet, lyder +OTTO IMPE. Frånsidan har i mitten ett kors omgivet av en pärlkrans. I varje vinkel på korset finns en månskära och en fylld cirkel. Inskriften lyder + RIGEMAGO.

7.2. Dbg 429 (Häv 211)

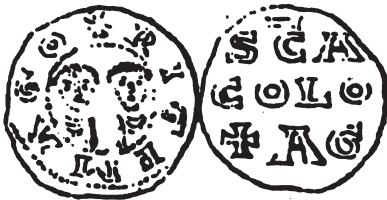
Åtsidan visar ett kors i mitten omgivet av en pärlkrans. I varje vinkel till korset finns en fylld cirkel, och runt pärlkransen står det inskrivet +RIGEMAGO.

Frånsidan består endast utav en inskrift som lyder SCA - COLO - AG i tre rader

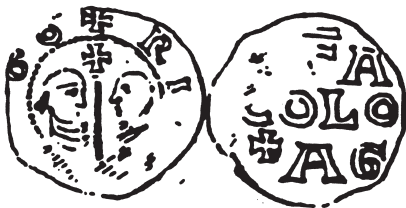
7.3. Dbg 430 (Häv 212)

Åtsidan föreställer i mitten en bröstbild utav en man med bygelkrona, enligt Dannenberg ett kejsarporträtt, omgivet av en pärlkrans. Runt porträtt och pärlkrans lyder omskriften **+RIGEMAGO**. Frånsidan representeras av följande inskrift **+ - SCA - COLO - +AG** i fyra rader.

7.4. Dbg 431 (Häv 214)

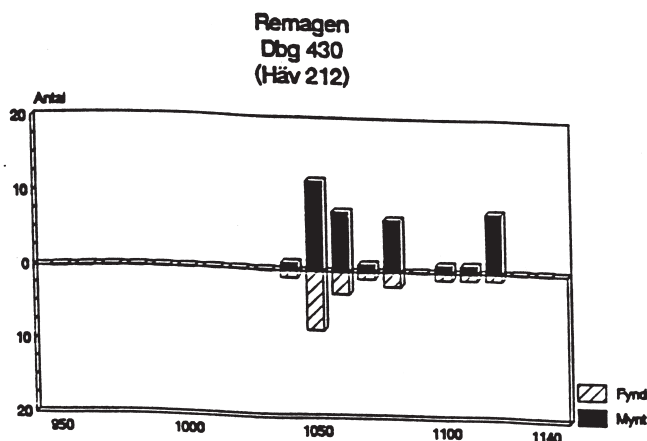
Denna typ har samma utseende som Dbg 430 (Häv 212) förutom den att åtsidans bröstbild här har bytts ut emot bröstbilderna av två personer, enligt Dannenberg kan det röra det sig om de två apostlarna Simon & Judas, som på mynt från Goslar (Dbg. s.178), detta är dock omstritt.

7.5. Dbg 1536 (Häv 215)

Åtsidan visar två emot varandra vända bröstbilder. Utrymmet mellan dem fylls upp av en korsstav. En pärlkrans omger dem och utanför pärlkransen i en cirkel står omskriften **+RIGEMAGO**. Frånsidan består endast av en inskrift som lyder **(S)CA - COLO - +AG**.

8. Kronologi

8.1. Dbg 430 (Häv 212)

Relativ kronologi:

Det äldsta t.p.q. för Dbg 430 är 1047 och det yngsta 1120. Det äldsta fyndet är Glammunds I på Gotland och det yngsta Johannishus i Blekinge. Det sammanlagda antalet mynt av denna typ som är funna i Sverige är 39. Av dem är hela 29 funna på Gotland och resterande mynt är fördelade på Blekinge, Öland och Uppland.

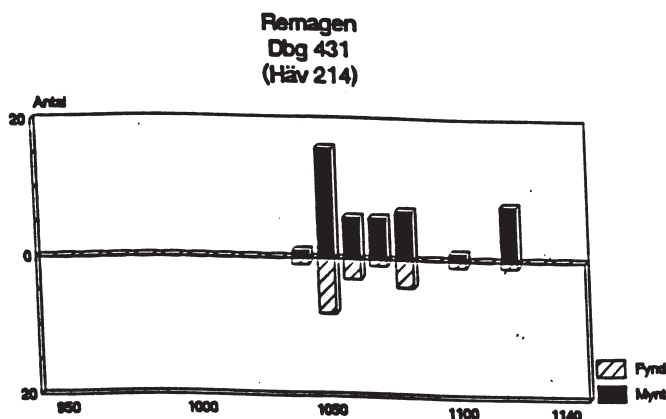
Som man ser på diagrammet har Dbg 430 nedlagts i Sverige som mest vid 1050-talet för att sedan avta. Det finns även en ökning vid 1080 och 1120, men då rör det sig endast om två respektive ett fynd, mot sju fynd för 1050-talet.

Ett fynd av denna typ har även gjorts vid Remlin i Östra Tyskland, som på 1000-talet var en del av det västslaviska området. Detta fynd har t.p.q. 1046 (muntlig uppgift Kenneth Jonsson) och är således det äldsta fyndet av ett Remagenmynt.

T.p.q. värdena för de olika fynden av Dbg 430 och Dbg 431 är väldigt snarlika, men jag väljer ändå att sätta Dbg 430 före Dbg 431 med anledning av att Dbg 431 har ett större inflöde till Sverige än Dbg 430 under perioden 1060 - 1100. För Dbg 430 rör det sig under den perioden om fem fynd och sexton mynt, medan det för Dbg 431 rör sig om åtta fynd och tjugo mynt. Detta tyder på att Dbg 431 präglades efter Dbg 430.

Absolut kronologi:

Dbg 430 har präglats från omkring 1040 fram till 1046. Heinrich III var då konung i det tyska riket, 1039 - 1046, och utövade troligen mynträtten i Remagen.

8.2. Dbg 431 (Häv 214)

Relativ kronologi:

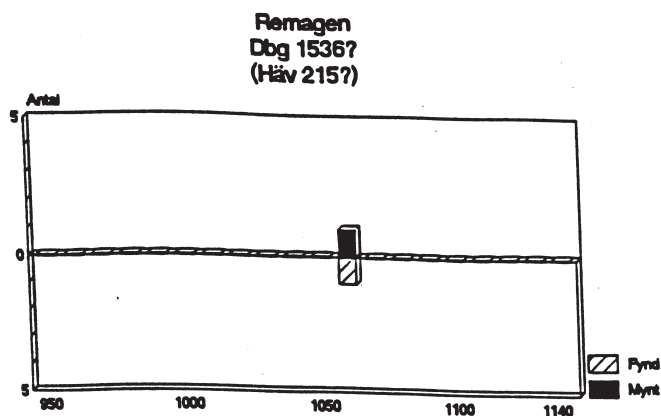
Dbg 431 har 1047 som tidigaste t.p.q. Motivet på Dbg 431 är troligen en kopia av ett mynt från Goslar (Muntlig uppgift Kenneth Jonsson).

Även detta mynt har haft sin största export till Sverige på 1050-talet.

Sammanlagda antalet mynt för Dbg 431 är 46 exemplar.

Absolut kronologi:

Dbg 431 har troligen präglats strax efter Dbg 430, omkring år 1047, då Heinrich III blivit krönt kejsare av Tyskland, och har troligen präglats fram till år 1054.

8.3. Dbg 1536 (Häv 215)

Relativ kronologi:

I svenska fynd har man endast funnit ett mynt som troligen är av denna typ, vid Böda på Gotland, man har inte kunnat avgöra om det rör sig om typ Dbg 1536 eller typ Dbg 430. Två mynt är dock kända från ett finländskt fynd, Pänniönmäki Rauta med t.p.q. 1068.

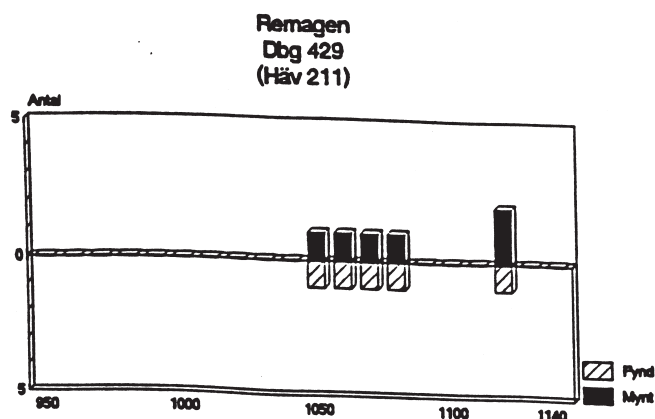
Trots att denna typ har ett yngre t.p.q. än typerna Dbg 429 och Dbg 428 väljer jag att placera det före dem i kronologin. Och det av den anledningen att den stilmässigt bättre stämmer överens med Dbg 430 och Dbg 431. Deras fransidor är alla likartade, om inte identiska, och deras åtsidor har alla omskriften +RIGEMAGO runt en eller två avbildade människofigurer. Typ Dbg 429 stämmer också mycket väl överens med dessa tre ovan nämnda typer men saknar människofigur på åtsidan, varpå jag väljer att placera den efter typ Dbg 1536.

Anledningen till det mycket fåtaliga fynden av denna typ kan vara ett tecken på att den präglades under en mycket kort tid.

De två personerna som på åtsidan är vända mot varandra kan vara en avbild av kejsar Heinrich III och kung Heinrich IV.

Absolut datering:

Denna typ har troligen börjat präglas år 1055, strax innan Heinrich III:s bortgång 1056. Anledningen till de fåtaliga fynden i Sverige och andra länder är troligen den att myntets prägling upphörde i och med Heinrich III:s bortgång 1056, och istället började man prägla typ Dbg 429. Myntflödet till Sverige faller också drastiskt från och med 1055 (muntlig uppgift Kenneth Jonsson), vilket leder till att denna typ i stort sett saknas i våra fynd.

8.4. Dbg 429 (Häv 211)

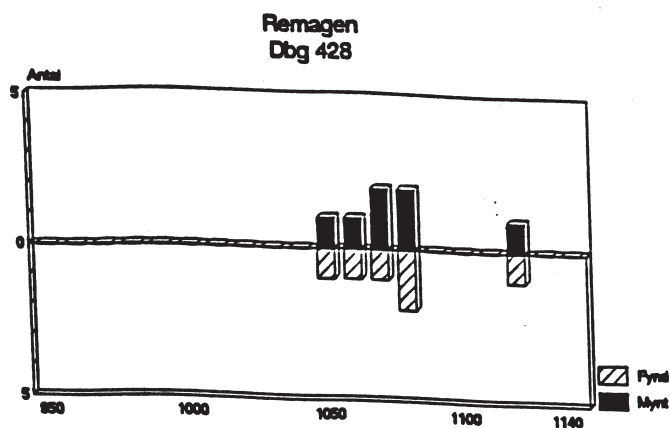
Relativ kronologi:

Äldsta t.p.q. för Dbg 429 är 1059 och är från fyndet vid Stumle på Gotland. Dbg 429 har en jämn

tillströmning, och antalet mynt är ganska få, endast sex. Av dessa sex är hela fyra stycken funna på Gotland och två i Blekinge.

Absolut kronologi:

Dbg 429 är troligenpräglat från och med år 1056, ganska snart efter det att Heinrich IV blivit konung, ochpräglat fram till ca år 1059.

8.5. Dbg 428

Relativ kronologi:

Äldsta t.p.q. för Dbg 428 är 1059, Hallföse på Gotland. Varför har då Dbg 428 placerats sist? Trots att Dbg 428 har samma t.p.q. värde som Dbg 429, dvs 1059. Jo av den anledningen att dess åtsida skiljer sig så markant från de övriga typernas. Frånsidan skiljer sig även den från de andra typernas, då den är likartad med deras åtsidor.

Absolut kronologi:

Detta mynt började troligen präglas år 1059, av Heinrich IV, och präglingen fortsatte fram till år 1065, då Heinrich IV blev myndig förklarad och, enligt min mening, upphör med präglingen i Remagen. Vad den exakta anledningen till detta beslut beror på är svårt att säga, men troligen flyttas myntningen över till någon annan ort.

9. Sammanfattning och tolkning

Det som jag med denna uppsats och studie i korta ordalag kommit fram till är det att präglingen i Remagen inte kan ha skett mellan slutet av 990-talet fram till ca 1025 som antagits av Albrecht. Snarare har den skett mellan 1040 och 1065, under Heinrich III:s och Heinrich IV:s regeringstider. Myntherre är troligen Heinrich III och Heinrich IV då jag tycker mig se ett förhållande mellan ändrade mynttyper och viktiga politiska händelser. Heinrich III blir kung 1039, 1040 börjar troligen myntningen i Remagen. 1046 kröns Heinrich III till kejsare, 1046 börjar antagligen typ Dbg 431 präglas. Dbg 1536 börjar troligtvis präglas 1055, strax efter det att Heinrich IV kröntes till konung. Denna typ präglas mycket kort tid då Heinrich III dör 1056. Då börjar man troligen prägla Dbg 429 och 1065, då Heinrich IV myndigförklaras upphör myntningen i Remagen efter ca 25 års aktivitet.

Det bör även tilläggas att jag i denna uppsats har utelämnat de mynttyper vars ursprung inte säkert kan fastställas till Remagen. Särskilt rör det sig om mynt som harpräglat i antingen Andernach eller Remagen. Dessa typer finns det med all säkerhet skäl att återkomma till, då de kanske kan omkasta kronologin än en gång.

I denna uppsats gavs dock inte utrymme att starta och genomföra en sådan diskussion och granskning.

10. Litteraturförteckning

Albrecht, G., 1959. *Das Münzwesen im niederlothringischen und friesischen raum. Numismatische studien* 6. Hamburg.

Corpus nummorum saeculorum IX-XI. Qui in Suecia reperti sunt. *Catalogue of coins from the Viking Age found in Sweden*. Stockholm. 1975.

Dannenberg, H., 1876-1905. *Die Deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*. 1-4 Berlin.

Hatz, G., 1974. *Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit*. Lund.

Hävernich, W., 1935. *Die Münzen von Köln*. Köln.

Kluge, B., 1991. *Die Salier. Deutsche Münzgeschichte, von der späten Karolingerzeit bis zum Ende der Salier*. Sigmaringen.

Nordisk familjebok, konversationslexikon och realencyklopedi. 1909. Stockholm.

Nordis Numismatisk Årsskrift 1971-1991. Köpenhamn, Stockholm, Oslo, Helsinki.

Opublicerade fyndlistor.

Muntlig informatin: Prof. Kenneth Jonsson och Christoph Kilger, Numismatiska forskningsgrupper, Stockholm.

Appendix 1: Fyndlista

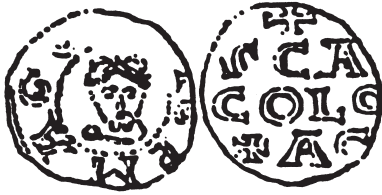
T.p.q.t.	FYNDORT	LANDSKAP	DBG	HÄV	MYNT
1059	Hallföse	Go	428		1
1060	Torp	Öl	428		1
1070	Stale	Go	428		2
1083	Sandgårde	Go	428		1
1084	Kvarna	Go	428		1
1120	Johannishus	Bl	428		1
1059	Stumle	Go	429	211	1
1066	Snauvalds	Go	429	211	1
1071	Österlings	Go	429	211	1
1089	Findarve	Go	429	211	1
1120	Johannishus	Bl	429	211	2
1047	Glamunds I	Go	430	212	1
1050	Garde	Go	430	212	2
1051	Uppveda	Up	430	212	1
1053	Garde	Go	430	212	1
1053	Stora Bjärs	Go	430	212	2
1055	Stora Bjärs	Go	430	212	4
1056	Stora Varbos	Go	430	212	1
1059	Stumle	Go	430	212	1
1060	Torp	Öl	430	212	1
1066	Snauvalds	Go	430	212	7
1070	Stale	Go	430	212	1
1084	Änggårde	Go	430	212	4
1089	Findarve	Go	430	212	3
1106	Eskelhem vicarage	Go	430	212	1
1111	Sorbys	Go	430	212	1
1120	Johannishus	Bl	430	212	8
1060	Torp	Öl	430	212/215	1
1047	Tystebols	Go	431	214	1
1051	Sundbro	Up	431	214	2
1051	Uppveda	Up	431	214	1
1051	Grausne	Go	431	214	1
1053	Stora Bjärs	Go	431	214	3
1055	Stora Bjärs	Go	431	214	4
1056	Mickels	Go	431	214	1
1059	Frök	An	431	214	3
1059	Stumle	Go	431	214	1
1060	Torp	Öl	431	214	2
1060	Blacksta vicarage	Sö	431	214	2
1066	Snauvalds	Go	431	214	2
1070	Stale	Go	431	214	6
1079	Sibbenarve	Go	431	214	2
1083	Sandgårde	Go	431	214	2
1084	Stora Haglunda	Öl	431	214	1
1089	Findarve	Go	431	214	3
1102	Mannegårde	Go	431	214	1
1120	Johannishus	Bl	431	214	8

Appendix 2: Spridningstabell

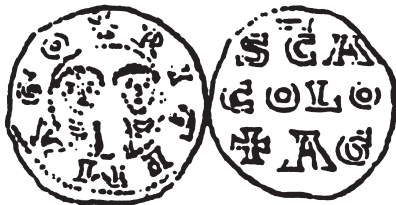
Refnr	Dbg	Häv	Bl	Öl	Go	Sö	Up	An	Total	T.p.q.t
1	430	212	8	1	29		1		39	1047
2	431	214	8	3	27	2	3	3	46	1047
3	1536	215		1					1	1060
4	429	211	2		4				6	1059
5	428		1	1	5				7	1059
		Total	19	6	65	2	4	3	99	
1	430	212	42	17	45		25			
2	431	214	42	50	42	100	75	100		
4	1536	215		17						
3	429	211	11		6					
5	428		5	17	8					
		Total	100	100	100	100	100	100		
1	430	212	21	3	74		3		100	
2	431	214	17	7	59	4	7	7	100	
4	1536	215		100					100	
3	429	211	33		67				100	
5	428		14	14	71				100	

Appendix 3: Kronologi

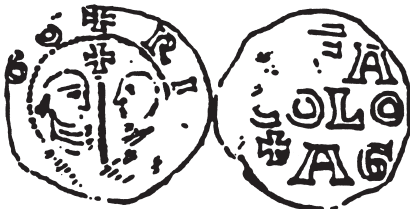
Nr	Typ	Präglingstid	Äldsta t.p.q.	Antal	Myntherre
1	Dbg 430	1040-1046	1046	40	Heinrich III

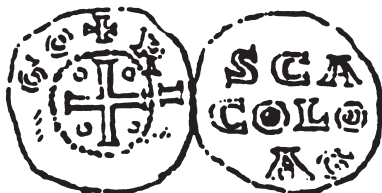
2	Dbg 431	1046-1054	1047	46	Heinrich III
---	---------	-----------	------	----	--------------

3	Dbg 1536	1055-1056	1060	1	Heinrich III Heinrich IV
---	----------	-----------	------	---	-----------------------------

4	Dbg 429	1056-1059	1059	6	Heinrich IV
---	---------	-----------	------	---	-------------

5	Dbg 428	1059-1065	1059	7	Heinrich IV
---	---------	-----------	------	---	-------------

